

Таблиця 3 — Управління реалізацією стратегічних змін на підприємстві

№ з/п	Підхід	Головне стратегічне питання	Ключова роль менеджерів
1	Авторитетний підхід	Як я формую стратегію організації?	Командир Спеціалісти в області стратегічного планування
2	Контролюючий підхід	Стратегія організації мною усвоєна. Як я повинен простежити за її реалізацією?	Контролер Контроль реалізації по всій структурі
3	Підхід, оснований на співпраці	Як я повинен залучити менеджерів в стратегічне планування, щоб вони були відповідальними за реалізацію стратегії з моменту її запуску?	Партнер Основні координатори
4	Підхід, оснований на зміні організаційної культури	Як я можу залучити до в процесу реалізації стратегії персонал підприємства?	Культурний лідер Тренери
5	Чемпіонський підхід	Як я повинен мотивувати менеджерів, щоб вони прагнули стати чемпіонами бізнесу шляхом реалізації ефективних стратегій?	Вихователь чемпіонів Визначення стартових умов і арбітраж переможців

Відповідно до певної ситуації керівництво підприємства приймає рішення щодо застосування одного з п'яти типових підходів.

Висновок. Проведені дослідження показали, що здійснення процесу управління стратегічними змінами на сучасних підприємствах є актуальним, але в першу чергу необхідним моментом. Ті підприємства, які в своїй діяльності повністю, або ж частково використовують прийоми управління стратегічними змінами, є більш ефективними і прибутковими.

Перелік посилань.

1. Ансофф И. Стратегическое управление : учеб. / И. Ансофф. — М. : Экономика, 2000. — 520 с.
2. Попов С. А. Стратегический менеджмент: Видение — важнее, чем знание : учеб. / С. А. Попов. — М. : «Дело», 2003. — 264 с.
3. Попов С. А. Стратегическое управление : 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 4. / С. А. Попов. — М. : «ИНФРА-М», 2009. — 202 с.
4. Коленсо М. К. Стратегия кайзен для успешных организационных перемен : учеб. пособ. / М. К. Коленсо. — М. : ИНФРА-М, 2002. — С. 389.
5. Боумэн К. Основы стратегического менеджмента / К. Боумэн : Пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. — М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 2007. — 269 с.

Стаття надійшла: 19.10.2014 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК: 631.115.1

JEL Q12

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Іванченко В.О., к. е. н.

Кіровоградський національний технічний університет

Анотація. У статті досліджуються та розкриваються основні проблеми сталого розвитку фермерських господарств. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних аспектів сталого розвитку фермерських господарств; метою статі є узагальнення теоретичних, методичних і прикладних аспектів проблеми сталого розвитку фермерських господарств України та розробка науково обґрунтованих пропозицій. Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання соціально-економічних явищ і системний підхід до вивчення умов та механізмів організації сталого розвитку фермерських господарств, використання яких дало можливість комплексно і глибоко дослідити напрями вирішення деяких проблем сталого розвитку, також було використано прийоми абстрактно-логічного методу, зокрема індукції та дедукції, аналізу і синтезу, аналогій та зіставлення, формалізації і моделювання. В аналітичних дослідженнях застосовано методи порівняння, елімінування, графічний, складання рядів динаміки і групування.

Досліджено, висвітлено та охарактеризовано основні проблеми, які пов'язані зі сталим розвитком фермерських господарств. На основі аналізу загальних обсягів виробництва сільськогосподарської продукції фермерськими господарствами України та її ефективності, асортименту продукції та її якості, охарактеризовано основні проблеми їх сталого розвитку. Запропоновано для сталого розвитку фермерських господарств зменшити ризики виробництва за рахунок збільшення різноманіття продукції, її асортименту, підвищення ефективності виробництва за рахунок запровадження інновацій, нових технологій та обміну знаннями і досвідом, підвищення виробничого потенціалу. Вивчено основні проблеми сталого розвитку фермерських господарств та окреслено шляхи їх вирішення. Обґрунтовано пропозиції щодо сталого розвитку фермерських господарств. Результати роботи застосовуються в першу чергу в діяльності фермерських господарств, особистих (селянських) господарств та підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: Фермерські господарства, сталий розвиток, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, ефективність виробництва.

Постановка проблеми. Питання сталого розвитку сільського господарства та фермерських господарств зокрема вийшли на перше місце в сучасних умовах господарювання. Фермерські господарства займають провідне місце по кількості серед господарюючих суб'єктів у сільському господарстві та виробляють більш 7% продукції сільського господарства, що є важливою складовою економіки України. Функціонування та стан яких прямо впливає на продовольчу безпеку та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже і рівень життя населення. Але невеликі розміри господарств, низький рівень концентрації виробництва, низька якість такої продукції та малий її асортимент створюють основні проблеми сталого розвитку фермерських господарств. Тому необхідно особливу увагу приділяти заходам пов'язаним із сталим розвитком фермерських господарств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сталого розвитку сільського господарства та фермерських господарств зокрема, досліджували вітчизняні учені-аграрники, вагомий внесок серед яких на сучасному етапі зробили П.І. Гайдуцький, В.П. Горьовий, А.С. Даниленко, С.І. Дем'яненко, Т.Г. Дудар, С.Л. Дусановський, М.І. Кісіль, А.М. Мірошніченко, Л.Я. Новаковський, П.Т. Саблук, А.М. Третяк, М.М. Федоров, М.А. Хвесик, В.В. Юрчишин та інші вчені. Проведені ними наукові дослідження стали підґрунтям для здійснення аграрних трансформацій та формування системи сталого розвитку сільського господарства. Однак складність і багатогранність питань, пов'язаних із фермерськими господарствами зумовлюють необхідність проведення подальших наукових досліджень.

Невирішені складові загальної проблеми. Значна частина питань, пов'язаних із обмеженими можливостями біосфери до саморегуляції і неадекватність зростаючим потребам суспільства, забезпеченням продовольчої безпеки країни, і відповідно сталим розвитком фермерських господарств, є недостатньо висвітлені, що зумовило вибір теми, мету і завдання дослідження.

Формулювання цілей статі. узагальнити, систематизувати та поглибити теоретичні погляди на питання сталого розвитку фермерських господарств;

- оцінити сучасний стан та умови функціонування фермерських господарств;
- визначити фактори що впливають на розвиток фермерських господарств та забезпечення їх ресурсами й капіталом;
- обґрунтувати перспективи сталого розвитку фермерських господарств;
- розробити пропозиції стосовно забезпечення сталого розвитку фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед суб'єктів господарювання у сільському господарстві провідне місце займають фермерські господарства. Їх маса в загальній кількості сільськогосподарських підприємств становить більше 70% та постійно збільшується (табл. 1).

Таблиця 1 – Структура суб'єктів господарювання у сільському господарстві України на 01.01.14 р [1].

Показник	% до загальної кількості	
	2012	2013
Усього	100,0	100,0
Господарські товариства	14,5	14,8
Приватні підприємства	7,5	7,4
Виробничі кооперативи	1,6	1,5
Фермерські господарства	72,9	73,2
Державні підприємства	0,5	0,5
Підприємства інших форм господарювання	3,0	2,6

Але поряд із переважаючою кількістю фермерських господарств частка продукції яку вони виробляють є невеликою та не переважає 8% від загальної кількості виробленої валової продукції сільського господарства (табл. 2).

Таблиця 2 – Валова продукція сільського господарства за основними групами виробників у 2013 році [1]

Показник	Валова продукція	
	млн.грн.	у відсотках до підсумку
Усі категорії господарств	252859,0	100,0
Сільськогосподарські підприємства	136590,9	54,0
у тому числі:		
державні сільськогосподарські підприємства	2554,5	1,0
недержавні сільськогосподарські підприємства	134036,4	53,0
з них фермерські господарства	19091,4	7,6
Господарства населення	116268,1	46,0

Таке положення обумовлене рядом причин. Більшість сільськогосподарських товаровиробників, у сучасних умовах господарювання, в основному спрямовує виробництво на продукцію рослинництва, як більш рентабельну. У 2013р. частка продукції рослинництва в усіх категоріях господарств зросла на 2,6 в.п. і склала 69,4%. Саме досягнення значних приростів продукції у галузі рослинництва у 2013р. обумовило загальну позитивну тенденцію зростання обсягів виробництва у сільському господарстві. Проти 2012р. виробництво продукції рослинництва збільшилося на 18,1%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах – на 25,2%, господарствах населення – на 9,3%. Частка аграрних підприємств склала 58,4% загального обсягу продукції рослинництва. Рівень виробництва продукції рослинництва перевищено в 23 регіонах країни (від 0,2 до 55,0%) [2].

Забезпечення сільськогосподарськими угіддями для виробництва продукції є основним показником виробництва. Серед загальної кількості підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, якими використовувалося близько 22 млн.га сільськогосподарських угідь для виробництва сільськогосподарської продукції, частка фермерських господарств становить 20,4% [2]. У власності та користуванні яких знаходиться 4,5 млн.га сільгоспугідь, у тому числі 4,3 млн.га ріллі. У 2013р. відбулося подальше укрупнення фермерських господарств: на одне господарство в середньому припадало 109,2 га сільськогосподарських угідь (на 1,2 % більше, ніж у попередньому році) та 105,8 га ріллі (на 1,1% більше). Орендовані землі фермерських господарств станом на 1 листопада 2013р. склали 81,8% загальної площі землі в їх користуванні.

Ефективність використання земельних ресурсів з роками росте. За 2000-2012 роки обсяги виробництва валової сільськогосподарської продукції з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь зросли у фермерських господарствах – з 75 до 429 тис. грн. [3]

Але збільшення забезпечення фермерських господарств сільськогосподарськими угіддями не є основним критерієм у виробництві продукції. Результати монографічного дослідження показали, що основними причинами такого становища є :

1) малий (обмежений) асортимент виробництва продукції, що обумовлене природно-кліматичними умовами виробництва такої продукції, земельною площею та вартістю продукції;

2) низька якість виробленої продукції;

3) висока вартість матеріалів та енерго- і матеріаломісткість виробництва;

4) відсутність доступу до ринку.

Сталий ріст обсягів виробництва сільськогосподарської продукції залежить від тенденції зміни обсягів такого виробництва. Позитивна зміна обсягів виробництва спостерігається у фермерських господарствах України [4].

У більшості фермерських господарств основною галуззю є зернове виробництво. Тому, основною продукцією, яка вирощується на Україні є перелік із декількох сільськогосподарських культур, серед яких провідні місця займають соняшник, соя, ріпак (Таблиця 4).

Всі природні та економічні фактори в першу чергу впливають на малі фермерські господарства, ті, у яких немає фінансового забезпечення та перерозподілу ризиків і їх покриття за рахунок іншого виробництва.

Для збільшення виробництва продукції та сталого розвитку фермерських господарств потрібно забезпечити збільшення різноманітності продукції. Це можна досягти за рахунок диверсифікації виробництва переорієнтації його на іншу продукцію (садівництво, овочівництво, виноградарство, тваринництво).

Таблиця 4 – Частка виробництва основних сільськогосподарських культур фермерськими господарствами [5].

	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Зернові та зернобобові культури – всього	12,0	11,9	10,9	11,9
у тому числі пшениця	13,5	13,4	12,5	14,2
ячмінь	14,6	14,1	13,8	15,5
кукурудза на зерно	7,8	9,3	8,5	9,4
гречка	20,0	18,1	19,9	17,5
Цукрові буряки	8,4	7,2	6,7	5,7
Соняшник	17,8	19,0	18,9	19,5
Соя	14,1	14,0	14,7	15,5
Ріпак	15,0	16,0	12,8	17,5
Інша продукція	32,7	31,9	36,0	29,9

Також потрібно підвищити стійкість сільськогосподарського виробництва до зовнішніх впливів – природних, кліматичних та економічних, що є одним із основних завдань збільшення виробництва продукції та сталого розвитку фермерських господарств. Підвищення продуктивності праці та збереження ресурсів для майбутнього є також основними завданнями сталого розвитку фермерських господарств [6].

Ці основні завдання можливо досягти шляхом виробництва якісної продукції та збільшення ефективності такого виробництва. Також шляхами підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та стабільного розвитку фермерських господарств є вирішення таких основних завдань:

1. Зменшити ризики за рахунок інших виробництв (різноманіття культур, рослинництва та тваринництва, тощо)
2. Підтримання виробничого потенціалу
3. Заохочення інновацій
4. Обмін знаменнями, досвідом, технологіями
5. Доступ до освіти, професійної підготовки, технологій, капіталу.

Вирішення цих проблем забезпечить сталий розвиток фермерських господарств України, підвищить їх фінансову стабільність та ефективність виробництва.

Висновки. Запропоновано для сталого розвитку фермерських господарств зменшити ризики виробництва за рахунок збільшення різноманіття продукції, її асортименту, підвищення ефективності виробництва за рахунок запровадження інновацій, нових технологій та обміну знаннями і досвідом, підвищення виробничого потенціалу.

Перелік посилань.

1. Сільське господарство України = Agriculture of Ukraine: статистичний збірник / Державна служба статистики України; за ред. Н.С. Власенко – К., 2014. – 402 с.
2. Доповідь «Сільське господарство України в 2013 році» / Державний комітет статистики України; Н.С. Власенко – К., 2014. – 11 с.
3. Іванченко В.О. Ефективність інвестицій фермерських господарств [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Іванченко Віталій Олександрович ; Кіровоград. нац. техн. ун-т. - Кіровоград, 2011. - 253 арк. : рис., табл. - Бібліогр.: арк. 189-209.
4. Статистичний бюлетень „Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік” / Державна служба статистики України; Відповідальний за випуск Прокопенко О.М. – К., 2014. – 84 с.
5. Рослинництво України = Crop production of Ukraine: статистичний збірник / Державна служба статистики України; за ред. Н.С. Власенко – К., 2014. – 180 с.
6. Global Forum for Food and Agriculture 2014, Summary of Results / Federal Ministry of Food and Agriculture - Landwirtschaft stärken – Berlin, Ernährung sichern 16. – 18. Januar 2014, – 28.

Стаття надійшла: 26.10.2014 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

